

PTASI KALENDARZ 2011 – LUTY
SIKORY(Paridae) -bogotka, modra, czubotka, sosnówka, uboga, czarnogłówka)

BOGATKA – Parus major

To najbardziej liczny gatunek sikory. Jest to ptak ubarwiony bogato. Borek na głowie ma czarny z granatowym połyskiem. Bogatkę łatwo poznać po czarnym pasie biegnącym wzdłuż cytrynowo-żółtego brzuszka. Pas ten u samczyków dochodzi aż do kuperka. Płaszcz jest oliwkowo-zielony, a skrzydła i ogon niebieskawe. Samiczka przypomina samca, lecz barwy jej są bledsze.

Sikora bogotka to największa nasza sikorka – wielkością dorównuje wróblowi. Wraz z pierwszymi oznakami wiosny można usłyszeć w lesie lub w mieście pogodny, powtarzany bez przerwy śpiew: *ti-czer, ti-czer, ti-czer*; przypominający uderzenia w kowadełko – jest to śpiew samca, który stara się zwrócić na siebie uwagę w okresie rozpoczynających się zalotów. Śpiew brzmi także: *ci-ci-ba, ci-ci-ba, ce-ce-bi, cibi*.

Na początku wiosny zimowe stada zaczynają się rozpadać i bogatki zaczynają tworzyć pary. Gnieźdzą się w lasach mieszanych, parkach, sadach i zaroślach, wśród pól. Okres lęgowy trwa od kwietnia do czerwca. Samice budują gniazda w dziuplach drzew - z mchu, źdźbeł, nitek, włosia, przeważnie w dziuplach drzew lub różnych zakamarkach w pobliżu domostw albo w budkach lęgowych.

Samica bogatki dwa razy do roku składa 8-12 białych jaj w jasnoczerwone kropki.

Heleńka samiczka opuszcza gniazdo, przykrywa troskliwie jaja, a wysiadywanie rozpoczyna się po złożeniu ostatniego lub przedostatniego jaja i trwa 13-14 dni. W tym czasie samica jest karmiona przez samca. Młode opuszczają gniazdo po 15-20 dniach, gdy potrafią latać. Dorosłe bogatki karmią je przez pewien czas, lecz potem przystępują do drugiego lęgu, mniejszego liczebnie – 4-8 jaj. Pisklęta mają żółto-ochrowe wnętrze dzióbka.

Bogatki żywią się owadami i ich larwami, pająkami oraz jagodami i nasionami. Bardzo lubią mięso i tłuszcze. Zimą najczęściej spędzają w kraju. W mroźne zimy gromadki sikorek bogatek wędrują w poszukiwaniu pożywienia. Zalutują wtedy do osiedli ludzkich. Sikory są bardzo użyteczne, dlatego objęte są ścisłą ochroną.

Sikora bogatka ma znacznie większy zasięg niż sikora modra. Około 30 podgatunków zamieszkuje całą Europę, Azję i północną Afrykę. W Polsce jest liczny gatunek lęgowy.

http://www.hlasek.com/parus_major_11333.html

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Bogatka \(Parus major\) ,gid,188048,cid,606.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Bogatka_(Parus_major)_gid,188048,cid,606.htm?body=desc)

To pióra bogatki:

MODRA – *Parus caeruleus*

Sikora modra jest rozpowszechniona w Europie z wyjątkiem północnej Skandynawii, i najbardziej wysuniętych na północ terenów Rosji. Występuje także na Bliskim Wschodzie i w północno-zachodniej Afryce. W Polsce jest liczny gatunkiem lęgowym.

Jest to sikora mniejsza od wróbla i nieco tylko podobna do bogatki; ale grzbiet ma całkowicie niebieski i brak jej czarnej kreski wzdłuż żółtego brzuszka. Jest bardzo ładna i zwawa. Jest ptakiem jaskrawo upierzonym, wierzch głowy i skrzydła są niebieskie,

kolor ten kontrastuje z żółtym spodem ciała, białymi policzkami, i oliwkowozielonym grzbietem. Samica jest identyczna z samcem.

Jej wołanie: *Din-sit-sit, tetetet- tetetet -crrretet* rozbrzmiewa daleko. Umie ona zwłaszcza wiosną, bardzo ładnie śpiewać. Zamieszkuje liściaste i mieszane lasy, parki, ogrody i sady, aleje drzew wzdłuż dróg, gdzie można znaleźć drzewa odpowiednie do gnieźdzenia się, szczególnie dostatecznie stare, z dziuplami. Chętnie zasiedla skrzynki lęgowe, zawieszane przez sadowników i leśników. Okres lęgowy sikory modrej trwa od kwietnia do czerwca. Na gniazdo wybiera dziuple, różne zakamarki i dobrze ukryte zagłębienia, choć nie gardzi skrzynką lęgową. Samica buduje gniazdo z mchu, włosia, puchu i małych piór. Składa w nim 8-16 białych rdzawo nakrapianych jaj.

Wysiadywanie trwa 13-15 dni, a po 17-18 dniach opuszczają gniazdo. Rodzice karmią je jeszcze przez kilka dni, i zaczynają się przygotowywać do drugiego lęgu, mniej liczego, niż pierwszy. Sikora modra żywi się owadami, zimą zjada także jagody i nasiona. Przez cały rok zajmuje się ochroną naszych ogrodów, parków i lasów – niestrudzenie, aby znaleźć owady, starannie schowane ich jaja, poczwarki, chociaż chętnie zjada też nasiona roślin oleistych (mak, słonecznik). Należy do ptaków pożytecznych, podlega ochronie. Zimą sikory modre koczują stadami na dużych przestrzeniach. Wędrując od jednej grupy drzew do drugiej, przeszukują wszystkie kryjówki, w których mogą być owady lub ich jaja. Nie jest dobrym lotnikiem – ma krótkie, zaokrąglone skrzydła, rzadko lata nad odkrytymi terenami, bez wystarczającej osłony.

http://www.hlasek.com/parus_caeruleus_11210.html

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Modraszka_\(Parus_caeruleus\)_gid,188066,cid,619.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Modraszka_(Parus_caeruleus)_gid,188066,cid,619.htm?body=desc)

To pióra sikory modrej:

SOSNÓWKA – *Parus ater*

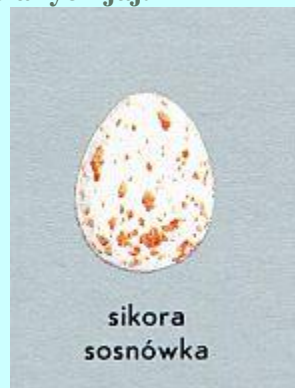

Żeby spotkać ten gatunek sikory, trzeba się wybrać do lasu iglastego. Samiec śpiewa, siedząc w gęstych koronach drzew. Stara się zwrócić na siebie uwagę powtarzając „widi-widi-widi”. Sosnówka jest znacznie mniejsza od wróbla, o długości ciała ok. 11 cm. Jest nieco podobna do bogatki, ale spód ciała jest szarobiały, na karku widnieje biała plama – znak rozpoznawczy.

Odwiedza też chętnie lasy mieszane, a zimą także parki miejskie, gdzie można usłyszeć jej charakterystyczne wołanie: *wice-wice*, *wida-wida*, tak lubiane przez leśników dlatego, ponieważ sosnówka jest najlepszym inspektorem wszystkich zakątków, w których mogą

się schować szkodniki lasów – dorosłe owady lub ich larwy. Sumiennie oczyszcza z nich las, należy do ptaków objętych ochroną. Gniazduje przeważnie w dziupli, a czasem nawet w jamce na ziemi; bardzo wdzięczna jest za skrzynkę lęgową. Okres lęgowy trwa od kwietnia do czerwca. Podobnie jak inne sikory, sosnówka gnieździe się w dziuplach, nie tak liczne w lasach iglastych, jak w liściastych. Z tego powodu czasem buduje gniazda w stosach gałęzi, dziurach, pod korzeniami drzew, lub szczelinach skalnych. Gniazda budowane na ziemi często są niszczone przez drapieżniki lub silny deszcz. W gnieździe zbudowanym przez samicę z mchu i włosia znajdziemy 2 razy w roku 8-10 białych rdzawo-brunatno nakrapianych jaj.

Pisklęta wylęgają się po 14-16 dniach. W gnieździe pozostają przez 16-17 dni. Oboje rodzice karmią młode jeszcze długo po opuszczeniu gniazda. Sikora sosnówka jest jednym z najbardziej pożytecznych ptaków, gdyż niszczy wiele szkodliwych owadów. W jesieni sikory sosnówki zbierają się w stada, przeszukując wszystkie brzeziny i olszyny i zręcznie wyjadając nasiona. Dużo sosnówek przylatuje do nas na zimę z dalekiej północy. Zimą głównym składnikiem pożywienia sosnówki jest pokarm roślinny, głównie nasiona drzew iglastych. Populacje z północy odbywają wędrówki, południowe są osiadłe.

http://www.hlasek.com/parus_ater_11034.html

[http://przyroda.polska.pl/wartosci/ptaki/katalog/galeria,Sosnowka_\(Parus_ater_\)_gid,277224,cid,625.htm?body=desc](http://przyroda.polska.pl/wartosci/ptaki/katalog/galeria,Sosnowka_(Parus_ater_)_gid,277224,cid,625.htm?body=desc)

CZUBATKA (*Parus cristatus*)

Śliczna czubotka jest mniejsza od wróbla (długość ciała 12 cm). Upierzenie ma szaro-brązowe, a policzki i kołnierzyk białe, na głowie zaś pstry czubek. Występuje na terenie całego kraju, wszędzie jednak niezbyt licznie, i w większym rozproszeniu niż inne gatunki sikorek. Jej biotopem są bory iglaste wszelkich typów, dragowiny sosnowe i świerkowe, częściej w głębi zwartych kompleksów niż na obrzeżach.

Znacznie silniej czubatka związana jest z iglastymi gatunkami drzew niż sosnówka – wbrew nazwie. W bory mieszane wkracza rzadko i tylko przy dużej domieszce sosny i świerka.

Niestety nie można zobaczyć jej przy karmniku – pozostaje wierna leśnej gęstwinie. Żywi się jak wszystkie sikory – owadami, ich larwami i jajami, jest więc wielce pożytecznym ptakiem. Jest oczywiście objęta ochroną. Gniazduje najczęściej w malej dziupli, o wąskim otworze 2,5 – 3 cm, na wysokości od 30 cm do 1,5 m, często w wypróchniałych pieńkach, w ostateczności zadowolając się porzuconym gniazdem wiewiórki albo sroki, które uszczelnia mchem, i wyściela włóknami i włosiem. W skrzynkach lęgowych i dziuplach na większej wysokości gnieździ się rzadko. W zewnętrznej części gniazdo zbudowane jest z mchu, z dużą domieszką suchych traw, a niekiedy porostów. Wyściółka jest z gęsto splecionej sierści i wełny, z niewielki dodatkiem włosia, bez piórek. Wewnętrzna średnica gniazdka ma 4,5-5,5 cm. Składa 5-11 białawych jaj z rdzawymi plamkami i natychmiast obwieszcza o tym śpiewem: *sisi-cigjurr* – co trochę brzmi jak tryle fujarki.

Lęgi ma 2 razy w roku. Na jesieni widzimy całe stadka czubatek, odwiedzających także stare parki i ogrody. Na zimę czubatek pozostają w kraju.

http://www.hlasek.com/parus_cristatus_8711.html

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Czubatka_\(Parus_cristatus\)_gid,277225,ci d,607.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Czubatka_(Parus_cristatus)_gid,277225,ci d,607.htm?body=desc)

UBOGA (*Parus palustris*)

Sikora uboga w całym kraju jest tak liczna i pospolita jak bogatka i modra. Ten gatunek sikor – z błyszczącą czarną łatką na czole i czarnym podbródkiem – spotkać można w ogrodach i w ogóle wśród drzew liściastych, zwłaszcza w dolinach rzecznych. Jej biotopem są lasy mieszane i liściaste, oraz bory mieszane wilgotne i świeże, z dużą

domieszką gatunków liściastych, w miejscach o niezbyt dużym zwarciu. Gęstych drągowin unika. Niekiedy parki i ogrody, lecz nie w głębi miast. W borach iglastych nie występuje.

Sikora uboga jest mniejsza od wróbla (długość ciała 13 cm), ma szaro-brązowy grzbiet i białawy spód ciała. Gniazduje w dziupli drzewa, w zagłębieniu w ziemi albo wyjątkowo w skrzynce lęgowej. Gniazdo jest zazwyczaj w dziupli, z wąskim otworem 2-3,5 cm, często zupełnie płytkiej (15-25 cm), niemal zawsze nisko nad ziemią. Materiały i konstrukcja jak u innych sikor, często warstwa zewnętrzna słabo rozbudowana. Średnica wewnętrzna ma około 5 cm. Samiczka składa 6- 10 jaj białych rdzawo nakrapianych. Jaja są wyraźnie mniejsze od jaj bogatki, zbliżone wielkością do jaj pozostałych gatunków sikor. Tło białe, plamkowanie czerwone, rzadsze niż u sikory modrej, i sosnówki, a plamki nieco większe niż u czarnogłówki. Skorupka jest matowa, w odróżnieniu od czubatki i sosnówki.

Lęg następuje w pierwszej dekadzie maja, lub ostatnich dniach kwietnia, w zniesieniu jest 7-9 jaj, i nie więcej, Wysiadywanie trwa 14 dni, licząc od ostatniego jaja. samiec wtedy śpiewa: *dedede-pistje-dede-djep-djep-djep*. Śpiewa jednak mało i nieregularnie przy zbliżaniu się do gniazda ptaki dość wyraźnie zdradzają swą obecność. Samiczka sikory ubogiej – szarytki, wysiadyuje bardzo wytrwale i nieustępliwie, a niepokojona w gnieździe ostro syczy. Pisklęta wylatują z gniazda po 18-19 dniach. Podobnie jak inne sikory, żywi się owadami, ich jajeczkami, larwami; w zimie nasionami. Zimą chętnie odwiedza karmniki.

Jest bardzo pożyteczna; podlega ochronie.

http://www.hlasek.com/parus_palustris_aa2122.html

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Sikora_uboga_\(szarytka\)_Parus_palustris_,gid,275171,cid,625.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Sikora_uboga_(szarytka)_Parus_palustris_,gid,275171,cid,625.htm?body=desc)

CZARNOGŁÓWKA (*Parus montanus*)

W wilgotnych lasach liściastych i mieszanych, można także spotkać rzadszą sikorę – czarnogłówkę, która ma nieco większą i matową czarną łatkę na głowie, większy czarny śliniaczek od ubogiej i wyraźne białawe zakończenia lotek na skrzydełkach. Jej biotopem są luźniejsze miejsca i obrzeża borów bagiennych i wilgotnych, często na styku boru mieszanego i olsu. Suchych drągowin oraz parków w miastach zdecydowanie unika. Czarnogłówkę czasem spotkać można jeszcze na tarasach zalewowych dużych rzek, w miejscach o większym zwarcie drzew i krzewów.

Gniazdo czarnogłównki jest umieszczone podobnie jak sikory ubogiej nieco częściej na większej wysokości (3-4m). Dziupła zazwyczaj jest płytka, do 20 cm, a średnica otworu wynosi 2,5 do 3,5 cm. Niekiedy sikorka ta sama wykuwa sobie dziupłę w zmurszałych pieńkach. Konstrukcja i materiały są podobne jak u innych sikor. Średnica wewnętrzna gniazda około 5 cm. Jaja są zbliżone wymiarami do jaj innych sikor, mniejsze jedynie od jaj bogatki. Wymiary średnie 15-12,5 mm. Tło jaj jest białe, plamki czerwone, mniejsze niż u sikory ubogiej, a rzadsze niż u sikory modrej i sosnowki. Skorupka z dość wyraźnym połyskiem, i tym różni się od matowych jaj sikory ubogiej, modrej i sosnowki.

sikora
czarnogłówna

Jest jeden lęg w roku, w ostatnich dniach kwietnia lub pierwszych maja. W zniesieniu jest 7-9 jaj, a wysiadywanie trwa 14 dni. Pisklęta opuszczają gniazdo po 17-19 dniach. Przy gnieździe samiec śpiewa więcej niż samiec sikory ubogiej, zazwyczaj nisko i blisko gniazda. Ptaki dość ostro reagują na zbliżanie się do gniazda, zwłaszcza gdy jest ono nisko nad ziemią. Sikora czarnogłówna także podlega ochronie.

http://www.hlasek.com/parus_montanus_d6506.html

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Czarnoglowka \(Parus montanus \) ,gid,277244,cid,607.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery,Czarnoglowka (Parus montanus) ,gid,277244,cid,607.htm?body=desc)

Jeszcze raz przedstawiam porównawczo jaja wszystkich gatunków sikor:

sikora
bogotka

sikora
modra

sikora
sosnowka

sikora
czubotka

sikora
uboga

sikora
czarnogłówna

Wiadomości zebrała Fenologiczna Joanna, grafiki przygotowała Monika Kicińska.

Źródła:

1. J. Gotzman, B. Jabłoński, Gniazda naszych ptaków, 1972
2. Leksykon Przyrody – Ptaki śpiewające, 1993
3. Mały atlas ptaków, PWRiL, 1971
4. Jakie to pióro. Przewodnik. E. Bezzel. 2010.

Chociaż dzisiaj nie jest w modzie czytanie książek, jednak Internet nie może być jedynym źródłem jakiegokolwiek poważnej wiedzy przyrodniczej, ale jak najbardziej może zachęcać do jej zdobywania. Dlatego tą drogą Czytelnikom młodszego pokolenia polecam fantastyczną książkę, dostępną wciąż w antykwariatach internetowych oraz na Allegro; „Bogatki z jabłoniowej dziupli” Cecylii Lewandowskiej. Książka ta jest fachowym i jednocześnie rzetelnym przyrodniczo źródłem wiedzy o sikorach wszystkich polskich gatunków. Książkę bogato ilustrował Janusz Grabiański, zachowując wiernie szczegóły ornitologiczne.

Uwaga, następny w kolejności marcowy, przedwiosenny, skromny KOPCIUSZEK, wcześniej budujący swe gniazdo.